Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Erityisasiantuntija Katja Tuokko, energiaosasto

Lausunto

Suuri valiokunta 15.4.2024

Asia: E 10/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto - EU:n vuoden 2040 ilmastotavoite sekä eteneminen kohti ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä

Tausta

Komissio antoi 6.2.2024 tiedonannon ”Euroopan vuoden 2040 ilmastotavoite sekä eteneminen kohti ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä kestävässä, oikeudenmukaisessa ja vauraassa yhteiskunnassa” (nk. 2040-tiedonanto), jonka tarkoitus on komission mukaan käynnistää laajan poliittisen keskustelun vuoden 2040 ilmastotavoitteesta sekä vuoden 2030 jälkeisestä siirtymästä kohti vuoden 2050 ilmastoneutraaliutta.

Tiedonannossa komissio suosittaa EU:lle 90%:n nettopäästövähennystavoitetta vuodelle 2040 verrattuna vuoden 1990 tasoon. Tavoite kattaa sekä kasvihuonekaasupäästöt että luonnolliset ja teolliset poistumat.

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut Suomen kantojen valmisteluun ja sen näkemykset on huomioitu valmistelun yhteydessä.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemykset

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa E-kirjelmän kantojen osalta seuraavia seikkoja:

Komission tiedonanto on lähtölaukaus keskustelulle siitä, millainen arkkitehtuuri ilmastotoimien toimeenpanolle EU:ssa luodaan 2030 vuoden jälkeiselle ajalle. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä, että valtioneuvosto korostaa, että 2040-tavoitteen toimeenpanossa tulisi keskittyä kustannustehokkaisiin toimiin ja että keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä, että valtioneuvosto kiinnittää huomiota markkinatalouden mekanismien hyödyntämiseen sekä tehokkaaseen ja ennakoitavaan sääntelyyn. Päästövähennystavoitteen tason kiristyessä, muutoksia nykyiseen ilmastoarkkitehtuuriin on tarkasteltava avoimesti. Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että taakanjakoasetus nykymuodossaan ja siihen sisältyvä asukaskohtaiseen bruttokansantuotteeseen perustuva n jäsenmaakohtaisen velvoitteen asettamismetodi ei edistä kustannustehokasta ja kestävää siirtymää kohti EU:n ilmastoneutraaliutta. Muun muassa tästä syystä nykyistä jakoa päästökauppasektorin, taakanjakosektorin ja maankäyttösektorin välillä on tarkasteltava uudelleen ja haettava **selkeää sääntelykehikkoa, joka kannustaa kustannustehokkaisiin päästövähennyksiin EU:n laajuisesti ja sisältää riittävästi joustoelementtejä kustannuspaineiden hillitsemiseksi.**

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan liian yksityiskohtaisia ohjauskeinoja tulisi välttää riittävän markkinaehtoisuuden säilyttämiseksi toimijatasolla ja huomioida sääntelyn aiheuttama hallinnollinen taakka. Kustannustehokkaiden ja vaikuttavien ratkaisuiden arvioinnissa tulisi myös voida huomioida jäsenvaltiokohtaiset vaikutukset ja erityispiirteet. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota ohjauskeinojen ristikkäisvaikutuksiin ja toimien johdonmukaisuuteen EU:n eri politiikkalohkojen välillä. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että nykyisessä 2030-kehikossa energiatehokkuuden edistämisen tavoitteet ovat osittain liian yksityiskohtaisia eivätkä riittävästi huomioi jäsenvaltioiden erityispiirteitä. Suomessa tämä pätee etenkin energiatehokkuusdirektiivin tiukkaan loppukulutustavoitteen, joka voi olla ristiriidassa yhteiskunnan ja teollisuuden prosessien voimakkaan sähköistymisen kanssa tilanteessa, jossa Suomen sähköntuotanto on lähes päästötöntä. **Tulevassa 2030 vuoden jälkeisessä ilmastopolitiikan arkkitehtuurissa vastaavaa politiikan epäjohdonmukaisuutta ei tulisi järjestelmään rakentaa, vaan antaa jäsenvaltiolle liikkumatilaa toimeenpanna ilmastotavoitteet kunkin jäsenvaltiot erityispiirteet huomioon ottaen.**

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan EU:n päästökaupan tulee pysyä EU:n ilmastopolitiikan keskiössä myös jatkossa, sillä **päästökauppa mahdollistaa päästöjen vähentämisen mahdollisimman kustannustehokkaasti ja ennakoitavasti koko EU:n alueella.** Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota päästökauppadirektiivin uudistuksen myötä tehtyyn rajaukseen, jonka myötä **yli 95 %:a kestävää biomassaa polttoaineena käyttävät laitokset rajataan soveltamisalan ulkopuolelle vuodesta 2026.** Päästökaupan soveltamisalan rajaus tarkoittaa, että kyseiset laitokset eivät voisi hyödyntää mahdollista yleisen päästökaupan kannustinta teknisille nieluille. Suomen näkemyksen mukaan on oleellista varmistaa korkean asteen biomassalaitosten mahdollisuus täysimääräisesti hyödyntää mahdolliset kannusteet ja siten edelleen kannustaa päästöjen vähentämiseen sekä varmistaa sisämarkkinoilla tasapuoliset kilpailuedellytykset.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tiedonannon mukaan kaikki päästöttömät ja vähäpäästöiset energiaratkaisut ovat välttämättömiä, jotta energiajärjestelmä on päästötön vuoteen 2040 mennessä. Tiedonannon mukaan muun muassa uusiutuvalla energialla (etenkin aurinkovoimalla ja tuulivoimalla), ydinvoimalla, energiatehokkuudella, hiilidioksidin talteenotolla, hyödyntämisellä ja varastoinnilla sekä hiilen poistoilla on rooli päästöjen vähentämisessä. **Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että komissio tunnustaa myös ydinenergian keskeisen roolin päästövähennystavoitteiden saavuttamisessa.** EU:ssa käsitys ydinenergiasta osana puhtaan energian palettia on vähitellen muuttunut, vaikka jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä näkemyseroja ydinenergian käyttöön liittyen. **Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että Suomen vaikuttamistyöllä teknologianeutraaliuden korostamisessa on ollut merkitystä EU-keskustelulle ja tätä vaikuttamistyötä tulee EU:ssa jatkaa.** Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä valtioneuvoston kantaa, joka korostaa teknologianeutraaliuden tärkeyttä ilmastopolitiikan toimeenpanossa ja EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklan 194 mukaista jäsenvaltioiden oikeutta valita oma energiapalettinsa sekä huomioida riittävästi kansalliset erityispiirteet.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että komissio näkee **teollisen hiilen hallinnan olevan keskiössä 2040-tavoitteen saavuttamisessa.** Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä Suomen kantaa, jonka mukaan uskottava eteneminen kohti EU-tason ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä edellyttäisi merkittävää uusien teknologioiden ja toimintamallien (mukaan lukien tekniset hiilinielut) käyttöönottoa jo vuosina 2031-2040 ja pitkäjänteistä kehittämistä jo tätä ennen. Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että bioperäisen hiilidioksidin talteenoton ja suoraan ilmakehästä talteen otetun hiilidioksidin teknologioiden käyttöönoton tahdissa on komission mukaan epävarmuuksia liittyen suoraan ilmakehästä talteen otetun hiilidioksidin (DACCS) teknologian kustannuksiin, kilpailuun biomassan saatavuudesta ja mahdollisesta negatiivisesta vaikutuksesta LULUCF-sektoriin.

Teollisen hiilen hallinnan strategiaa käsitellään tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön e-kirjeessä E 9/2024 vp.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että komission mukaan vihreän kehityksen ohjelma tarvitsee rinnalleen teollisuuden oman vihreän kehityksen ohjelma. Jotta teollisuus voi muokata tuotantoprosessejaan vastaamaan vihreään siirtymään, huomiota tulee kiinnittää etenkin tiettyihin talouden aloihin, joilla on samaan aikaan investointitarpeita puhtaaseen teknologiaan sekä haasteita markkinaympäristössä. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan **reilu kilpailu, toimivat sisämarkkinat ja EU:n nykyisten varojen tehokas käyttö ovat EU:n pitkän aikavälin kilpailukyvyn perusta.**

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että ilmastotavoitteiden kiristyessä 2030-luvulla, EU:n globaalin kilpailukyvyn turvaaminen on yhä keskeisempää. **Hiilen hinnoittelun edistäminen kolmansissa maissa on tasapuolisten globaalien toimintaedellytysten edistämiseksi tärkeää**. Jotta eurooppalainen teollisuus pysyy kilpailukykyisenä, päästökaupan kehittämisessä on tärkeää kiinnittää huomiota hiilivuotoriskiin. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan huomiota tulee kiinnittää EU-yritysten viennin kilpailukykyyn kolmansilla markkinoilla. Hiilirajamekanismi on uusi EU:n instrumentti globaalin hiilen hinnoittelun edistämiseen ja hiilivuodon torjuntaan ja sen vaikutuksia ja kykyä torjua hiilivuotoa tulee seurata huolellisesti.